

роди: немци, френци и италианци, изповядващи главно две въроизповѣди: католици и протестанти, които се подраздѣлят и на нѣколко секти. Всички кантони и тритѣ народности сж предъ закона и на дѣло равноправни. И тритѣ езици сж официални; а религиитѣ сж неофициални, но напълно и еднакво защитени въ своята свобода на изповѣдь, свобода на проповѣдь и богослужение. Всѣки кантонъ си има управа и свое законодателство. Надъ всички стои федералната власт, състояща се отъ: федераленъ съборъ, съставенъ отъ две камари: Народенъ съветъ и Съветъ на кантонитѣ и, най-горе, върховно властния Федераленъ съветъ, състоящъ се отъ седемъ члена, единъ отъ които се избира годишно за Председателъ и държавенъ глава: Президентъ на Швейцарската република.

Въ единъ отъ градоветѣ на Швейцария, имено Женева, е седалището на Обществото на Народитѣ, най-великия, създаденъ отъ Американския Президентъ Уйлсона, международенъ институтъ; който, нека се надѣваме, постепенно ще се развие, морално и практично ще се усъвършенствува, докато стане, по целитѣ на своя основателъ, истински щитъ на правото и международенъ Правдо-раздавачъ: — единъ видъ идеално правителство на Всесвѣтскитѣ Съединени Държави.

Това, засега, обаче, е лебявъ поетски блѣвъ, съновидение на страдащето отъ хищни вражди и глупа неразбория човѣчество.

II

Федерация на Балканскитѣ държави

Преди да разискаме самия предметъ и неговитѣ задачи, нека си обяснимъ: Що е държавна федерация и кои именно държави трѣбва да смѣтаме балкански.

Държавна федерация значи конституционенъ и постояненъ Съюзъ отъ два или повече равноправни, вътрешно автономни народи, съставлящи една държава. Най-добри примѣри на държавна Федерация сж Швейцария, състояща се отъ 25 кантони, и Съединенитѣ Американски Щати, отъ 48 държави.

Тя се различава, разбира се, отъ Еднодържавие и Съюзъ на народи. Държавната федерация се различава отъ едно Еднодържавие, като Турция, Сърбия и бивша Русия, дето, макаръ и да е съставена отъ разни народности, тѣ не сж нито вътрешно автономни, нито сж равноправни съ владѣщата раса. А отъ единъ международенъ Съюзъ се различава по това, че макаръ и държавитѣ въ него да сж автономни и равноправни, Съюзътъ имъ е привремененъ, а не постояненъ, като у държавната федерация.

А кои държави сж балкански? Кои отъ тѣхъ именно трѣбва да влизатъ въ състава на Съединитѣ Балкански Държави? Това ще реши плебисцита; но азъ мисля, че такава самоопредѣление ще изпъкне най-молко седемъ държави, а именно: България, Македония, Сърбия, Хърватско, Албания, Гърция и Ромжия, които съвокупно иматъ около 40 милиона население.

Идеята за Балканска Федерация не е нова. Още първитѣ наши революционни дейци и известни патриоти, като Каравеловъ, Ботевъ и Раковски, я настоятелно поддържаха. И днесъ тя има у насъ и въ другитѣ балкански народи, множество почита-

тели. Но тя е политически и въ практическия животъ безъ тежестъ, защото носителитѣ ѝ не сж организирани.

A

И наистина, струва си да се занимаемъ съ тоя въпросъ. Защото по своята важностъ, той заслужава да бжде политически идеалъ на всѣки отъ насъ; трѣбвало би да бжде вписанъ въ програмата на всѣка наша партия; — ей, да бжде въ ума, душата и програмата на всѣки държавникъ въ София, Бѣлградъ, Загребъ, Тирана, Атина и Букурещъ.

1. Защото Балканската Федерация ще ни даде и осигури голѣма държавна мощъ, тѣй нужна за всѣки отъ балканскитѣ народи. Съединението ни ще създаде сила, за да се зачита нашето право, тѣй насжчно за пълния животъ както на частния човѣкъ така и на народа. За сега Силата е гаранция на Правото, защото, за жалостъ, свѣтътъ още не е достигналъ до моралния уровень да зачита правдата и правото, когато сж безпомощни и слаби.

2. Защото Федерацията ще създаде условия за небивалъ економиченъ подемъ. Всички днесъ балканци сж жертва на немотия, длжима на тѣхното разединение и несговоръ. Премахането на плетницата, отварянето на границитѣ за свободенъ вносъ-износъ ще бжде начало на нова, несънувана ера на индустриаленъ развой и материаленъ успѣхъ, както частенъ така и общественъ.

3. Не по-малкъ тя ще създаде условия за Просвѣтно и Социално процъвтване и напредкъ. Близкото познанство съ добритѣ хора и добритѣ страни на тѣхния животъ, а такивъ има между съседитѣ ни — ще ни изцѣри отъ слѣпъ предразсѣдкъ и отровни омрази, та ще ни предразположи къмъ приятелско поражение и надпреваряне въ всичко, което е добро, полезно и човѣчно.

4. А най-важното, Балканската Федерация веднъжъ осъществена, ще осъществи желанията отъ всички балканци миръ, който единственъ, като ржчителство на всички изброени преимущества и благодати, заслужава всѣкакви отъ наша страна трудове и жертви. Мирътъ днесъ е върховна свѣтова потребность. Миръ за Балканитѣ и за свѣта. Свѣтътъ копнѣе за миръ, но при размирни Балкани и той нѣма да го има. Ала една реализирана Балканска Федерация ще го осъществи.

— Какъ? При какви условия?

Ето какъ. Реализирана върху основитѣ на правдата, при зачитане личното езиково, гражданско, церковно и расово право, Балканската Федерация почти изведнажъ ще пресуши главнитѣ и постоянни източници на взаимни противодия и дразги; именно:

а) Стремѣтъ къмъ излазъ на открито море: Деде-Агачъ, Кавала, Солунъ. Защото тогазъ и Дунавъ, и Черно море, и Егея и Адриатика ще бждатъ еднакво достъпни за всички балканци.

б) Сложниятъ и болезненъ въпросъ за малцинствата ще изчезне самъ по себе.

в) Страшния Македонски въпросъ, който вече половинъ и повече вѣкъ кошмари покоя не само на Близкия истокъ, но и на цѣлия цивилизованъ свѣтъ. Федерацията ще направи отъ нещастна Македония, сега ябълка на раздори, целебно звено на хармония.

Тѣй, — възъ базата на взаимно зачитане,

свобода и справедливост — Федерацията ще удовлетвори съвестта, ще уталожить възмущението, ще успокои взаимния страх, ще премахне мотива за предизвикателни клевети и ще пресуши жаждата за отмъщение.

* * *

Прочие, добре е да разберемъ, и никога да не забравяме, че въпроса за война и миръ е преди всичко *психично настроение*. Мирътъ не зависи отъ приказки за миръ. Твърде малко отъ желание или решение за миръ. Но главно отъ липсата на предизвикателство, наличността на правдивост и удовлетворени понятия за справедливост.

Затова, когато е дума за омиротворение на Балканитъ — па и на свѣта, трѣбва да имаме предвидъ думитъ на великия Гладстонъ: „Свободата и правдивостта сж недѣлими. Тамъ кждето едната липсва, другата не може да съществува“. Сжщо така недѣлимъ отъ правдата е и мира. Или съ по-други думи, и мирътъ си има една цена, — както каза на глухиятъ свѣтъ президентъ Уйлсонъ, — съ изплащане, която единствено той се добива. И тая платена за миръ цена е, каза той, безпристрастна правда.

— „Безпристрастна правда въ всѣка една точка на уредбата, безразлично чий интереси може отъ това да пострадатъ; и не само безпристрастна справедливост, но и задоволяване на онѣзъ народи (и народни маси), сждбата на които съ тая уредба се застъпа“. Това се изисква и малага отъ самото естество на нѣщата, което нито може да се отклони за дълго, нито да се изиграе. Сжщо има на умъ и Емерсонъ, когато увещава:

— „Плащай, всѣкога плащай! Понеже, най-първо или най-сетне, ти ще трѣбва да изплатишъ цѣлия си борчъ. Лица и събития може да стоятъ завреме помежду тебе и правдата, ала то е само едно отлагане. Ти ще трѣбва да плащашъ най-после собствения си дългъ“.

Проблемата за Балканска Федерация е паралелъ, почти съпада съ оная на свѣтовния миръ; та изисква сжщо такова разрешение. Затова Уйлсоновитъ „Четиринадесетъ точки“, съ една малка варбална ревизия, може да ни послужатъ за наръченъ ръководъ въ изработване на планъ и Конституция за Федерация на Балкански държави.

— Ала какъ ще се съвещаватъ и разбиратъ, като тѣзи държави не говорятъ сжщия езикъ, ще попитате.

Ще проучимъ метода на Швейцария. Ще земемъ примѣръ отъ Обществото на Народитъ, въ което се представляватъ повече езици, отколкото ще има въ нашия Федераленъ Парламентъ.

*

Ние сега се отбихме идейно въ насока и перспектива на Уйлсоновия великъ блѣнъ. Блѣнътъ на всички поети и пророци. Ние се занимаваме за мигъ съ неговия величественъ и славенъ проектъ. Азъ ви говоря за Съединенитъ Държави на Балканитъ, като предидещи Съединенитъ Държави на Европа, пжтьомъ къмъ Съединенитъ Държави на планетата земя! Ние летимъ мислено къмъ предсказаната отъ пророкъ Исаия епоха, когато:

„Войната ще престане, ще изчезне,
Кога изчезне вредъ нечесността:
Когато всички общества, държави,
Народъ и власт, повишатъ своитъ нрави,
По Словото и Духа на Христа...“

Какъ милъ ще е животътъ на земята
Кога престѣпний мѣни своя нравъ:
Признавайки Отца си въ небесата,
Ще тачи на съседъ и братъ правата:
Ще бжде уменъ, милостивъ и правъ!..

Войната ще престане, — ще изчезне,
И ще настѣпи траенъ, вѣченъ миръ;
Войната безчовѣчна ще престане:
Народъ народу милъ съседъ ще стане,
Човѣкъ човѣку братъ, — а не вампиръ!“

Б

Сега нека се попитаме много по-сжществения въпросъ: Една Балканска Федерация осжществима ли е? И, ако да, — какъ?

Нѣма голѣма нужда да се убеждаваме: че държавна мощъ и чувството, което тя доставя; икономиченъ напредѣкъ, пълни хамбари и тлѣсти кесии; умствено и нравствено издигане, социално и културно развитие, при атмосферата на гарантиранъ миръ, сж състояния благодатни и преимущества крайно желателни. Но тукъ се изправя предъ ума твърде сериозния въпросъ:

— Федерация на балканскитъ народи идеалъ възможенъ ли е? Държавна Балканска Федерация на дѣло осжществима ли е? Или е само блѣнъ на идеалисти, отъ крилото на утопиститъ?

Ний не трѣбва да се залъгваме съ илюзии. Трѣбва да признаемъ: Пречкитъ и мжчнотиитъ въ случая сж тѣй сериозни и голѣми, та мнозина ги считатъ, поне за сега, непреодолими. Главни пречки, или нѣкои отъ тѣхъ, за реализиране таквазъ Федерация сж следнитъ:

1. Пречка династична; какво да се прави съ династичитъ? Три отъ Балканскитъ Държави: България, Сърбия и Ромжния иматъ династични или наследствени държавни глави. Тѣ мжчно ще се приспособятъ къмъ Федерацията, та ще трѣбва да се отстранятъ. Ала ако откажатъ, да се оттеглятъ доброволно, какво би трѣбвало да се прави? Въ такъвъ случай, стига народа и държавницитъ да бждатъ убедени, че туй е необходимо; ние знаемъ отъ много примѣри въ историята, какъ държавни глави могатъ се; отстранити отъ власт хуманно и легално, безъ каквото и да би сътресение или кръвопролитие.

2. Пречка на езиковото различие. Освенъ славянскитъ: български, сръбски и хърватски, коитъ, макаръ и близки, сами донейде се различаватъ; имаме и съвсемъ различаващитъ се отъ другитъ: албански, грѣцки и ромжнски. Това е сериозна пречка, ала не и фатална. Канада, Южна Африка и най-вече Швейцария сж разрешили тоя езиковъ проблемъ. Тритъ равноправни езика: нѣмски, френски и италиански, никакъ не пречатъ на Швейцарската федерация да бжде можеби най-щастливата въ Европа страна. Което на кратко значи: стига да имаме воля, намѣри ще се и начинъ.

3. Пречка отъ държавници, по-просто: отъ

дребнитѣ хора, политиканствующи, — тая напасть отъ партизани, които подъ булото на патриотизъмъ, днесъ разядатъ всички балкански страни. Тѣ сж наистина сериозна и прилепчива напасть, съ която не лесно ще се справимъ. Но ако не можемъ да ги отстранимъ, можемъ, заради идеята, да използваме тѣхната слабостъ. Ето какво имамъ на умъ. Поради своята дребнавостъ, тѣ сж опортунисти. Тогазъ, не можемъ ли ги убеди, че тогава, въ Балканската Федерация, тѣ ще иматъ не само сжцо благовремие, което иматъ сега, но и по-голѣмъ просторъ за своигѣ амбиции? А това е, безъ съмнение, вѣрно.

4. Пречка отъ несъзнателната маса; т. е. отъ самитѣ балкански народи, надѣхани отъ дребнави националисти, безсъвестни демагози и безкруполни шовинисти. Като земемъ предвидъ общата низка култура и слабохарактерностъ, тѣхнитѣ отровени, едни срещу други умове, тѣхнитѣ взаимни отъ минали ежби ожесочения, тѣхната липса на съзнание за човѣшка, балканска или обществена солидарностъ, — за граждански добродетели и духъ на справедливостъ; — ще се съгласите, вѣрвамъ, че тукъ се крие голѣма, можеби, най-мжчно преодолимата пречка прѣкъ пѣтя на нашата Балканска Федерация.

Ето ви, тогазъ, четиритѣ най-главни пречки: династична, езикова, политиканствующи и невежество. Мжчни за надмогване, ала не невъзможни. „Стига да има Воля, намѣри ще се Начинъ.“ Главното условие е да добиемъ тая популярна воля.

Тѣй, дали последната е най-голѣмата пречка или не, тукъ е, очевидно, ключа на тоя хубавъ и величественъ проектъ: настроението на маситѣ. Тая груба и недорасла демокрация, нейната липса на общественъ духъ и гражданско съзнание, внушава на вѣрващитѣ во федерацията — нашата двойка длъжностъ: *Организация* и *Агитация*: просвѣта чрезъ агитация (запримѣръ: образуване кружоци отъ федералисти, не само въ всѣки български градъ; но и въ всѣки балкански градъ, които да държатъ годишни конгреси по редъ изъ 7-тѣ държави): просвѣта чрезъ агитация, докато се оценятъ великитѣ за всички Балканци преимущества на Федерацията. И докато се разбере, че пречкитѣ, колкото и да сж сериозни, били тѣ династични, езикови, народностни и дипломатични, отъ вжтре и отъ вжнѣ, не сж непреодолими — стига да има Воля.

Вкратце, нашата — на съзнателната интелгенция — длъжностъ, — и патриотична и хуманна длъжностъ е, организация и агитация. Организация и всемѣстна, всебалканска агитация.

Докато невежеството се просвѣти и прокуди; Огровата се обезвреди и предразсждъка изчесне;

Липсата на гражданственостъ и общественъ духъ се създаде и развие; и

Докато нуждата отъ солидарностъ, а най-вече отъ Балканска солидарностъ, се разбере отъ всички.

Отъ всички: отъ Карпатитѣ до Архипелага и отъ Черно морз до Адриатика.

Организация, просвѣта и агитация, устно и печатно, докато, у насъ и всѣкжде по Балканитѣ, всички разбератъ, видятъ, почувствуватъ, и съзнаятъ

„Че тѣхний траенъ миръ и щастие;
Напредѣкъ, поминъ, родовластие,
Просвѣта, сила и Спасение
Сж въ Сговоръ и Обединение;
А пѣтя къмъ Б. Ф. лежи предимно
Въ зачитане правата си взаимно.“

Красносело, при София.

Следва

Стоянъ Ватралски

Роза и Лайка

(Басня)

Единъ пѣтъ Розата, разкошна и красива,
Срещнала скромничката полска Лайка
И гордо, задирливо й казала:

— Е, какъ си, како Загрози-поляна!

А Лайката съ горчица й се отзовала:

Какъ си и ти, подла Бодла-бодлива!

Това сепнало Розата да мисли

И, мислейки, видѣла, че сгрѣшила.

Та катъ срещнала второмъ Лайката,

Учтивичко я поздравила:

— Добъръ ти день, мисъ Украси-ливадка!

На което Лайката сърдечно отвещала:

— О, добъръ, добъръ день, царкино сладка!

Изъ цѣлото ни цвѣтно царство по свѣта,

Първица по ухание и красота!

УКА

Ако желаетъ нѣкой твойтѣ свѣтли дарби да
признае

И твойтѣ зли пороци да не помни;

Признавай самъ и ти великодушно

* Неговитѣ добродетели, макаръ и скромни.

Сфера на жената

Приказва: се за „сфера на жената“,

Сякашъ тя има граници, предѣлы!

Но нѣма мѣсто долу по земята,

Ни жгълъ таенъ нейде изъ всемира,

Где сферата й да не се простира;

Всѣка задача предъ човѣшкий родъ

За щастѣе и тепло, смъртъ и животь:

Борби, слова, копнежъ за добрина,

Подъемъ напредъ и трудъ за празднина:

Напраздно всичко е, и безъ цена,

Ако жената въ него нѣма дѣлъ.

Отъ английски, *Стоянъ Ватралски*.

Красносело, при София